

KULTURMILJÖUTREDNING GRIMSTA 1:2, SOLLEFTEGATAN RÅCKSTA

2021-10-13

**Grimsta 1:2 Solleftegatan
Råcksta**

Kulturmiljöutredning

Beställare: Wallenstam AB

Datum: 2021-10-13

Reichmann Antikvarier AB

Ekensbergsvägen 75 169 31 SOLNA

Tel: 08-734 07 90

E-post: postmaster@reichmann.se

Utförd av: Claes Reichmann, ansvarig, sakkunnig
kulturvärden K, Martina Berglund, handläggare,
sakkunnig kulturvärden K

Omslagsfoto: T v Vy mot planområdet från
Njurundagatan, oktober 2021. T h Illustration över
föreslagen bebyggelse, Andersson Arfwedson
arkitekter AB.

INNEHÅLLS- FÖRTECKNING

Inledning	4	Kulturvärden	19
Bakgrund och syfte	4	Dokumentvärden	19
Avgränsning	4	Upplevelsevärden	19
Arbetsätt	4		
Arbetsmodell för analys av kulturhistoriskt värde	4	Planförslaget	20
		Nya flerfamiljshus	20
Sammanfattning	5	Konsekvensanalys	22
Historik	5	Att bebygga skogspartiet	22
Förutsättningar	5	Nya flerfamiljshus	22
Nuläge	5	Påverkan på riksintresset	23
Kulturvärde	5	Påverkan på den kulturhistoriskt värdefulla miljön	23
Planförslaget	5	Beskrivning av påverkan från utvalda vypunkter	24
Konsekvensanalys	5		
Förutsättningar	6	Källor	27
Lagskydd av kulturmiljön	6	Arkiv	27
		Källor och litteratur	27
Historik	9	Internet	27
ABC-staden	9		
Råcksta	9		
Långseleringen	10		
Radhus och villor	10		
Lamellhusen	10		
Planområdet/grönområdet	11		
Nulägesbeskrivning	13		
Bebyggelsekaraktärer	13		
Planområdet	14		
Lamellhus på Solleftegatan/ Nordingrågatan	16		
Radhus på Långseleringen	17		
Övriga radhus och villor	18		

Samtliga fotografier är tagna av Reichmann Antikvarier AB 2021, där ej annat anges.

INLEDNING

Bakgrund och syfte

En ny detaljplan med bebyggelse i form av flerfamiljshus föreslås i ett tidigare obebyggt skogsparti i Räcksta. Wallenstam AB har gett Reichmann Antikvarier AB i uppdrag att genomföra en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna planerna.

Avgränsning

Utredningen omfattar planområdet med närmast omkringliggande bebyggelse.

Arbetssätt

Reichmann antikvarier AB har genomfört arbetet som beskrivet i företagets kvalitetsmanual och i förekommande fall även kompletterat med diskussioner i arbetsgrupper med platsbesök och workshop. I detta fall har arbetet begränsats till två personer med extern kvalitetsgranskning.

Utgångspunkten för arbetet beskrivs i ”Rapport från Riksantikvarieämbetet. Plattform - Kulturhistorisk värdering och urval. Grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet, 2015-01-19”. Sammanfattningsvis finns här tre huvudteman att följa och beskriva; Informationsinnehåll, Helhet och Relevans. Strukturen för arbetet följer även i avgörande avseenden som beskrivs i publikationen ”Kulturmiljöanalys, en vägledning för användande av DIVE 2009”. Arbetet motsvarar momenten S1, S2 och S3 enligt DIVE.

Arbetsmodell för analys av kulturhistoriskt värde

Som hjälpmedel för att identifiera de ovanstående perspektiven på förekommande kulturvärden i en miljö eller byggnad finns olika metoder utarbetade. Den mest använda metoden utgörs av Riksantikvarieämbetets metod formulerad i skriften ”Kulturhistorisk värdering av bebyggelse”, Axel Unnerbäck, Uppsala 2002.

Modellen bygger på en identifikationsfas som är uppdelad i s.k. dokumentvärden, d.v.s. historiska egenskaper, och upplevelsevärden, d.v.s. estetiskt och socialt engagerande värden. Metoden är även kompletterad med en del som redovisar s.k. bruksvärden. Här vägs även sociala aspekter på byggnaden och miljön in.

Dessa värden kompletteras sedan av bedömning av graden av äkthet (autenticitet), kvalitet, tydlighet (pedagogiskt värde) sällsynthet och representativitet.

Planområdets utbredning ligger inom rödmarkerad linje. Källa: Stadsbyggnadskontoret.

SAMMANFATTNING

Historik

Tillsammans med Vällingby utgör Råcksta ett av de viktigaste bidragen till efterkrigstidens stadsbyggnadskonst. En central tanke med uppförandet av Vällingby-Råcksta var den så kallade ABC-staden, en ny typ av förort där arbete, bostäder och centrum skulle erbjudas i samma område.

I Råcksta byggdes främst flerbostadshus men även stora områden med radhus och småhus. De hus som närmast berörs av den tänkta nybebyggelsen är de enkla träradhusen längs med Solleftegatan, de putsade radhusen uppe på Långseleringen och lamellhusen vid Nordingrågatan, alla uppförda under 1950-talet.

Förutsättningar

Råcksta ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården; Vällingby. Det aktuella området ligger även inom ett kulturhistoriskt värdefullt område utpekade av Stockholms stadsmuseum där gränsen för det utpekade området i detta fall sammanfaller med gränserna för riksintresset.

Flertalet byggnader i anslutning till planområdet, såsom radhusen på Långseleringen och lamellhusen, har klassificerats som “Grön” av Stockholms stadsmuseum och har således bedömts vara särskilt värdefulla ur kulturhistoriskt perspektiv.

Nuläge

Planområdet ligger nordost om Långseleringen och består av ett långsmalt skogsområde med olika typer av träd och buskar. Marken sluttar kraftigt uppåt mot Långseleringen och är delvis brant kuperad i flera etager. Längs Solleftegatan är karaktären lummig och grön trots bilparkering längs gatan.

Kulturvärde

Stadsdelen Råcksta är den första och en del av det numera välkända begreppet ABC-stad och tillkommen samtidigt som intilliggande Vällingby. Områdets välbevarade struktur med lamellhus, punkthus och radhus som övergår i villaområden förbundna med grönytor, är konsekvent genomförd enligt den ursprungliga planen. Denna struktur tillsammans med trafiksepareringen och service på bekvämt avstånd berättar om 1950-talets folkhemsbygge där en blandad befolkning skulle bo tillsammans och om hur man ville skapa en rationell miljö för arbetande kvinnor.

De sparade naturmarksområdena med bl a gamla ekar och tallar ger en historisk dimension som också berättar om platsens förutsättningar då området började bebyggas.

Långseleringens radhus är mycket välgestaltade där den ursprungliga, genomtänkta och varierande färgsättningen och detaljrikedomen bidrar till hela områdets särprägel.

Planförslaget

Planförslaget innebär att nya flerfamiljshus i tre plus en våning fördelat på tre volymer uppförs i skogspartiet längs med Solleftegatan. Under marken förläggs bilgarage.

Husen placeras i princip i linje med gatan och ges ingen förgårdsmark, utan tomterna förläggs till husens baksidor. I sluttningen upp mot Långseleringen behålls en stor del av naturmarken och integreras i husens tomter.

Konsekvensanalys

I och med nybyggnationen kommer skogspartiet att glesas ur, vilket innebär att kontakten med bebyggelsen på kullen ökar. Samtidigt skymmer de nya husens tre volymer höjden och kontakten kommer därför främst att ske mellan byggnadskropparna. Flerfamiljshusen innebär en förändring av det nuvarande gaturummets idag lummiga karaktär som förvandlas till en mer stadsmässig gata.

Förslaget innebär att så gott som hela skogspartiet tas i anspråk för bebyggelse och boende. Marken har ingen funktion som förbindelse till och från husen på Långseleringen, men har hela tiden haft en betydelse som grönt mellanrum och inramning av höjden. Då skogspartiet från början var relativt glest och sedan 1950-talet har fyllts på med dagens växtlighet kommer dock det ursprungliga skogspartiet till stora delar att bevaras.

Att förtätningen görs med flerfamiljshus bedöms från kulturmiljösynpunkt vara lämpligt. Husen har till sin karaktär ett släktskap både med radhusen på Långseleringen och lamellhusen på Nordingrågatan.

En större avvikelse kommer att ske gentemot radhusen på Solleftegatan där både husens läge delvis under gatunivån och dess enkla trähuskaraktär står som kontrast till flerfamiljshusen. Här kommer vyn mot norr bli mest påverkad där skalförskjutningen mellan radhusen/villorna och flerfamiljshusen troligtvis blir påtaglig. Sannolikt kommer det relativt stora avståndet och grönytorerna mellan byggnaderna verka förlåtande och påverkan bedöms därför som relativt liten.

Förslagets takutformning har ett brant sluttande svart plåttak på gatufasaderna som är mycket synligt. Detta medför ett i området nytt arkitektoniskt inslag som på så sätt avviker från den befintliga arkitekturen. Ett alternativ med pulpettak mot söder och indragen takvåning med avvikande beklädnad skulle möjligen kunna övervägas för att öka de nya husens samhörighet med området.

Centralt i motiveringen för riksintresset Vällingby är den genomarbetade och utförda planeringen av bebyggelsen. Som helhet bedöms förslaget vara hänsynsfullt mot kulturmiljön gällande både byggnadstyp och placering av byggnaderna och någon påtaglig skada på riksintresset föreligger därför inte.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Lagskydd av kulturmiljön

RIKSINTRESSEOMRÅDE FÖR KULTURMILJÖ- VÅRDEN - MILJÖBALKEN

Råcksta ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården; Vällingby (AB 120). Motivering och uttryck enligt länsstyrelsen lyder:

Efterkrigstidens ideala förortsmiljö, uppbyggt som en självförsörjande förort längs tunnelbanan på grundval av idén om den s.k. ABC-strukturen (Arbete-Bostad-Centrum). Förebild för planering, gestaltning och socialt program för bostadsområden i Sverige och internationellt.

Uttryck för riksintresset:

Planeringen med centrumdel med låg bebyggelse och gågator, affärer, service och gemensamma anläggningar och utanför detta en zon med en blandning av höga punkthus och lägre flerbostadshus, som omges av gräsplaner och grönska, samt längst ut områden med radhus- och småhusbebyggelse. Trafikdifferentiering, bestämda gestaltningsidéer. I det sociala programmet ingick tankar om en blandad befolkning och lättillgänglighet, som också skulle skapa en rationell verklighet för arbetande kvinnor. Området byggdes ut under 1950-talet och är ett sammanhållet uttryck för detta årtionde.

Riksintresset Råcksta-Vällingby finns inom den blåa linjen liksom det kulturhistoriskt värdefulla området markerad av grön linje.

KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLT OMRÅDE

Det aktuella området ligger inom ett kulturhistoriskt värdefullt område utpekade av Stockholms stadsmuseum. Gränsen för det utpekade området sammanfaller i detta fall med gränserna för riksintresset. Området utgör ett av stadens planeringsunderlag

och särskild uppmärksamhet behöver ägnas åt kulturhistoriska värden.

FORNLÄMNINGAR - KULTURMILJÖLAGEN

Inom det aktuella området finns en skövärd kulturhistorisk lämning i form av ett röse från bronsåldern (RAÄ Spånga 12:1), beläget vid Långseleringen.

KULTURHISTORISK KLASSIFICERING ENLIGT STOCKHOLMS STADSMUSEUM - PBL

Flertalet byggnader inom arbetsområdet, såsom radhusen på Långselseringen och lamellhusen har klassificerats som “Grön” av Stockholms stadsmuseum och har således bedömts vara särskilt värdefulla ur kulturhistoriskt perspektiv (se karta nedan). Det innebär att stadsmuseet rekommenderar att ändringar av de sistnämnda ska prövas mot Plan- och bygglagens förbud mot förvanskning, enligt kap § 8:13, förutom det generella varsamhetskravet enligt kap. 8:17. Gul klassificering innebär att byggnaderna bedömts ha positiv inverkan på upplevelsen av miljön.

PBL kap. 8 13§, Förvanskningsförbud

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

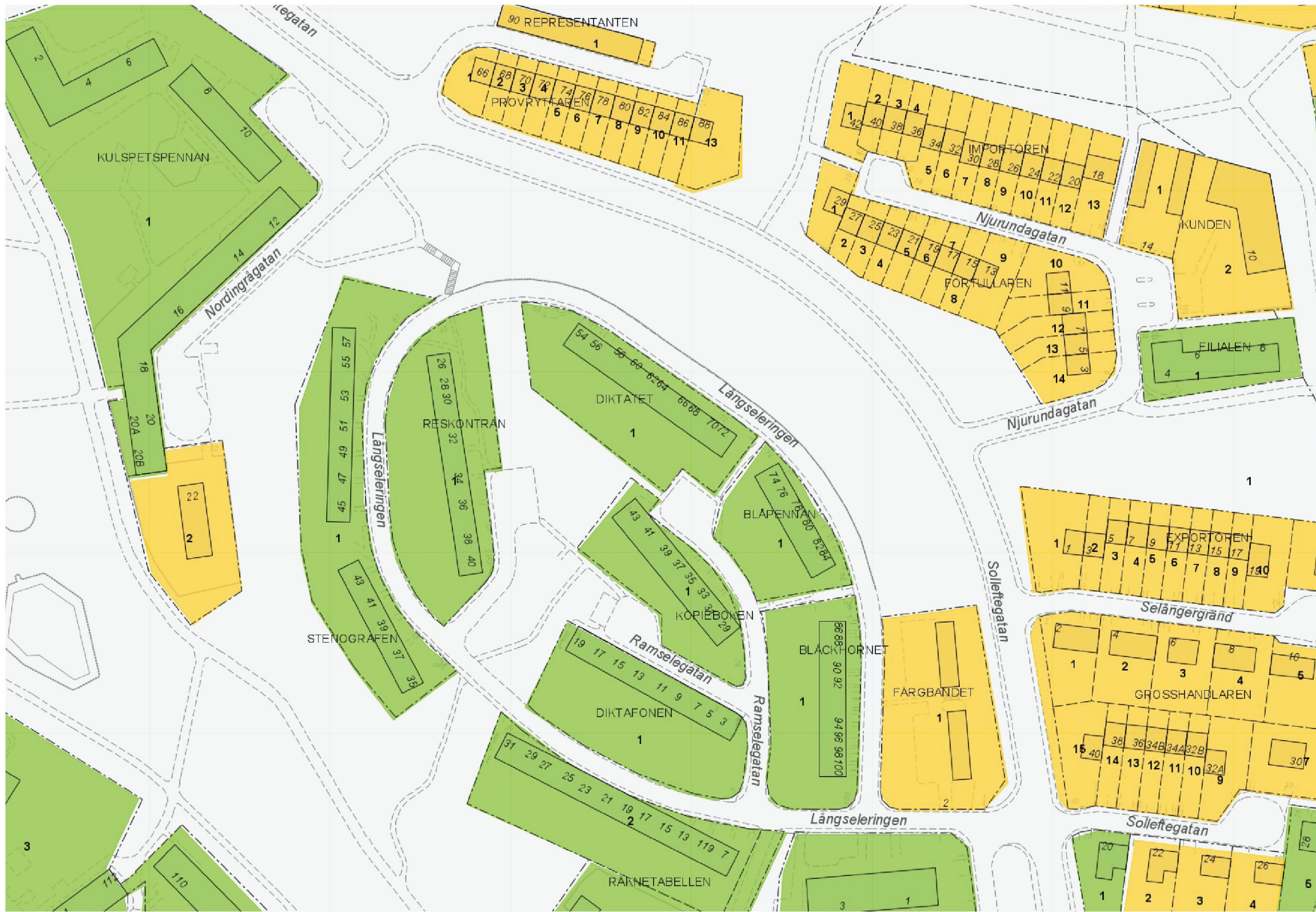
PBL kap. 8 14 §, Underhåll

Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Utsnitt ur klassificeringsskarta från Stockholms stadsmuseum.

PBL kap. 8 17 § Varsamhetskrav

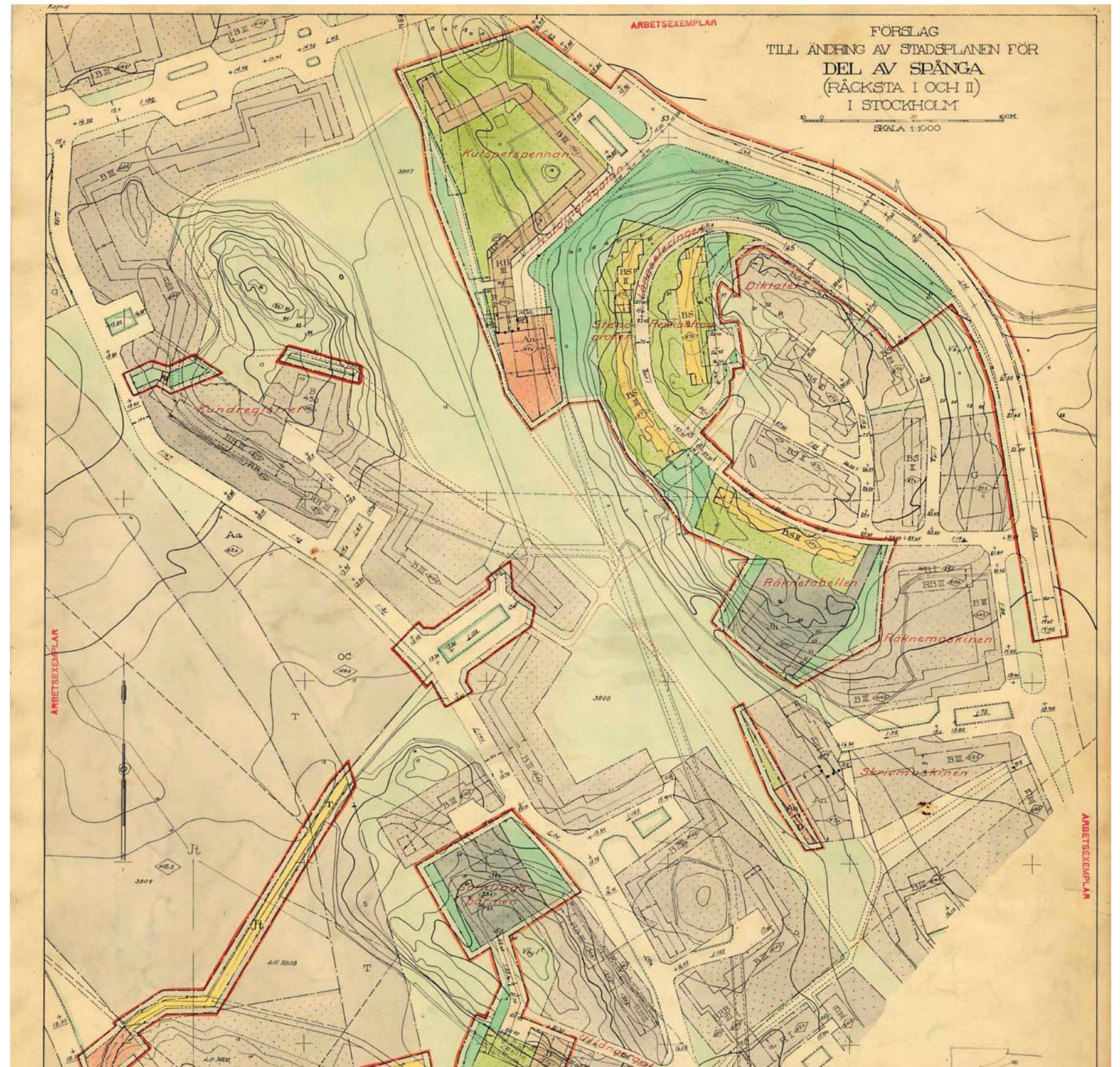
Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

GÄLLANDE DETALJPLAN

För planområdet gäller stadsplanen Pl 3798 från 1950. Denna anger att marken ska användas som park eller planterad allmän plats. Något skydd för kulturmiljön finns inte i planen.

Utsnitt ur Stadsplan
3798. Källa: Stockholms
stad.

HISTORIK

ABC-staden

Tillsammans med Vällingby utgör Råcksta ett av de viktigaste bidragen till efterkrigstidens stadsbyggnadskonst. En central tanke med uppförandet av Vällingby-Råcksta var den så kallade ABC-staden, en ny typ av förort där arbete, bostäder och centrum skulle erbjudas i samma område.

Planen var att ett stort antal arbetsplatser skulle erbjudas lokalt för att minimera arbetspendlingen till innerstaden, dit man dock smidigt tog sig med tunnelbanan. Vattenfall etablerade sig i Råcksta och de stora lamellhusen intill Råcksta gård uppfördes 1958-64 efter ritningar av arkitekt Sven Danielson. I Råcksta kom också en rad småindustrier att etableras längs Jämtlandsgatan och Bergslagsvägen i form av bl a kontor och bilhallar, liksom tunnelbanans bangårdsområde med verkstadshallar som alla skapade nya arbetstillfällen.

I Råcksta placerades också Vällingbyskolan som byggdes 1952-53 efter ritningar av arkitekten Helge Zimdahl. I stadsdelens östra del finns Råcksta sjukhem (Koppargården) och äldreboende, numera hem för flyktingfamiljer, som ritades av arkitekt Erwin Pütsep 1971.

Principen ABC-stad kom att bli känd i stora delar av världen och alltjämt sedan uppförandet har ett stort antal intresserade människor varit på studiebesök i stadsdelen.

Råcksta

Historiken kring Råcksta är i huvudsak hämtad från boken "Stockholm utanför tullarna – nittiosju stadsdelar i ytterstaden".

Råcksta planerades samtidigt som Vällingby och den stora generalplanen för området antogs 1950. Under de närmast följande åren utarbetades fem detaljplaner för Råcksta av arkitekterna Carl-Fredrik Ahlberg, Göran Sidenbladh och Hans Uddenberg under ledning av Sven Markelius. I arbetet deltog också Jon Höjer, Bertil Karlén och Josef Stäck.

Man planerade för att "stor-centrum" i Vällingby där ett flertal förorter skulle verka tillsammans: Vällingby, Råcksta, Johannelund (Vinsta), Grimsta, Hässelby gård och Hässelby strand. Råcksta och Vällingby planerades tillsammans där Vällingby utgjorde kärnan för att sedan omges med stora gröna ytor för rekreation och idrott och därefter olika typer av bostäder med lokala centra och villor längst ut. Råckstas stadsdelsgräns mot Vällingby går längs Vällingbyvägen i väster medan Råckstavägen utgör dess östra gräns.

Råcksta gård är den sista kvarvarande resten från Råckstas äldsta historia som sträcker sig bakåt till 1300-talet. Endast mangårdsbyggnaden sparades då Vattenfall byggde sina kontorshus på gårdens mark vid slutet av 1950-talet.

Råcksta från ovan
1957. Källa: Stockholms stadsmuseum.

Råcksta 1954 sett mot söder. Källa: Stockholm före miljonprogrammet.

Radhus och villor på Selångergränd fotade från korsningen Njurundagatan/Solleftegatan 1953. Här gjorde Småstugebyrån ett experiment med radhus med flyttbara innerväggar. Foto: Morgon-tidningen. Källa: Svenska bostäder.

I Råcksta byggdes främst flerbostadshus men även stora områden med radhus och småhus. Vissa delar av området ägnades extra stor omsorg, såsom det mellan Multrågatan och Solleftegatan som också var de första husen i Råcksta som stod klara 1953. Här byggdes ett stort antal trevåningslängor placerade i meanderform tillsammans med några högre punkthus. Den meanderformade planen räknas till en av de första i landet, utformad efter Sven Markelius riktlinjer. Biltrafiken matades utifrån för att skapa skyddade gårdar med lekplatser och förskolor.

Här placerades också Råcksta centrum med butikslokaler i bottenvåningen kring en torgbildning. Husen ritades av arkitekt Ernst Grönwall och utemiljöerna planerades av landskapsarkitekten Eric Anjou. Många stora befintliga träd sparades i området som överlag var relativt plant men också hade ett antal mindre höjder.

Långseleringen

Även radhusen vid Långseleringen som byggdes 1952-54, utformades med anpassning till befintlig natur och topografi med förskjutningar i höjd- och sidled.

De åtta radhuslängorna, som från början uppfördes som hyresradhus, ritades av arkitekt Adrian Langendal. Husen gjordes i fyra olika typer A, B, C och D med variationer av fasadmateriäl, färger och detaljer. Lägenheternas storlek varierade mellan 5 och 6 rum men gavs en liknande planlösning. Husen är mycket välbevarade till sin karaktär med endast mindre yttre förändringar.

Sydost om Långseleringens radhus uppfördes två garagelängor i tegel 1962-69 med Ernst Grönwall som arkitekt och Eric Anjou som trädgårdsarkitekt. Byggherre var AB Råckstahus.

Radhus och villor

Norr och öster om Solleftegatan finns flera kvarter med mindre villor och radhus. De består uteslutande av Stockholms stads Småstugebyrås typhus för självbyggeri och uppfördes på 1950-talet.

Radhusen i kv Provryttaren, Importören och Förtullaren uppfördes 1953-55 och består av Småstugebyrås typhus XXV och XXVII, totalt 39 lägenheter samt tre garagelängor. Vissa av dessa radhus har kvar sin träpanel medan andra har klätts på med panelimiterande plåtfasad.

Radhusen i kv Grosshandlaren uppfördes 1953-54 medan husen i kv Exportören byggdes år 1955-57, båda av typ XXVII. Hustypen uppfördes i två varianter och består av en plankstomme i två plan med källare under sadeltak. Husen i längorna har förändrats till sin karaktär genom bl a ändring av balkonger och utbyte av fasadmateriäl till vit aluminiumpanel.

Villorna i området uppfördes i olika varianter med stomme av trä eller lättbetong år 1951-52 och 1953-54. Även här agerade Stockholms stads Småstugebyrå både arkitektkontor och byggherre. Husen gavs antingen en putsad fasad eller kläddes med träpanel. De flesta av dess villor har med åren utökats med tillbyggnader och genomgått andra förändringar men behåller till stora delar sin grundkaraktär.

Lamellhusen

Lamellhusen på Nordingrågatan uppfördes 1952-56 efter ritningar av Nils Rasing. De är uppdelade i tre huskroppar där två av dem är byggda i vinkel. Togo Danielsson var byggmästare till huset längst i söder medan Nils Wernborg var byggmästare till de två övriga husen. Byggherre var Enskilda Byggmästares Fastighets AB. Husen behåller till stora delar sin ursprungliga karaktär och har genomgått få förändringar, åtminstone mot Nordingrågatan och Solleftegatan.

Planområdet/grönområdet

Det grönområde som nu är aktuellt att byggas bestod redan på 1950-talet till stor del av uppvuxna träd. Marken i Räcksta där husen byggdes var relativt platt, medan platsen för Långseleringens radhus utgjordes av en mindre skogsbeklädd höjd.

På flygfoton från tidigt 1950-tal syns att den sparade naturskogen då var relativt gles och något tillbakadragen från Solleftegatan. Sedan dess har sluttningens växtlighet tillåtits fylla ut hela slänten.

På fotografierna syns även att platsen för garagelängorna som uppfördes först på 1960-talet, då bestod av en mer öppen yta utan särskilt mycket växtlighet alls.

Del av foto från 1954, Långseleringen på sin höjd omgiven av redan uppvuxen naturmark. Till vänster syns Solleftegatan och i förgrunden lamellhusen på Nordingrågatan. Källa: Stockholm före miljonprogrammet.

SMÅSTUGEBYRÅN

Småstugebyggande i kommunal regi inleddes 1926. Den kommunala bostadspolitiken hade som syfte att ge arbetare och lägre tjänstemän möjlighet skaffa sig en egen bostad utan kontantinsats, men med eget arbete som insats. Staden upplät tomträttsmark och tillhandahöll lån upp till 90% av fastighetsvärdet, i form av byggmaterial och arbetsledning under förutsättning att huset byggdes med egen arbetsinsats, vilken värderades till 10%. 200 småstugor uppfördes 1927 i försöksområdena Olovslund i Västerort och Pungpinan i Söderort. 1928 inleddes utbyggnaden av Nockebyhov följt av Enskede, Norra Ångby, Svedmyra och Tallkrogen. Under 1930-talet byggdes småstugor i Svedmyra, Hökmossen, Eneby och Bällsta. I Långbro, Långsjö, Mälarhöjden, Liseberg, Gubbängen, Fagersjö, Herrängen och Sköndal byggdes småstugor under senare delen av 1940-talet. Mellan 1927 och 1957 uppfördes omkring 8100 småstugor i Stockholms ytterstad.

Typritningar utformades vid Fastighetskontorets Småstugebyrå under arkitekten Edvin Engströms ledning. De första hustyperna, som förekom i Olovslund och Pungpinan kallades Knivsta och Träkol och var i 1½-plan. Därefter numrerades husen med romerska siffror. Hustyperna utvecklades mot större hus med flera rum i bottenvåningen, WC på övervåningen och möjlighet att ha garage. Antalet typer hölls dock nere och efterhand försvann 1½-plans stugan till förmån för stugor i ett och två plan. Till många typritningar fanns ett antal varianter, exempelvis i placering av fönster och entréer och i förekomst av balkong och garage. Längre byggdes enbart friliggande hus men 1946 introducerades småstugan i form av radhus. Husens utformning följer tidens ideal och har en enkel och anspråkslös utformning.

Flygfoto från tidigast 1955 men innan 1962 då garagelängorna började byggas. Skogspartiet var som synes relativt glest. Källa: Eniro.

Detalj av foto från 1957 med planområdets södra del i bildens mitt. Garagelängorna var då ännu ej uppförda. Källa: Stockholms stadsmuseum.

NULÄGES- BESKRIVNING

Bebyggelsekaraktärer

I Råcksta finns det generellt fyra typer av bebyggelse – trevånings lamellhus, punkt-
hus, radhus och villor. Närmast det aktuel-
la arbetsområdet finns inga punkthus, men
såväl lamellhus, radhus och villor samt en
förskola.

Illustration över bebyggelsetyper i närområdet kring Solleftegatan.

Planområdet

Planområdet ligger nordost om Långsele-
ringen och består av ett långsmalt skogs-
område, ca 7000 kvadratmeter stort. Här
finns olika typer av träd och buskar såsom
björk, tall, gran, ek och lönn.

Mot nordväst är karaktären mer parklik
och ordnad med en granittrappa upp mot
höjden. Vegetationen är utglesad och mot
korsningen Nordingrågatan finns en större
yta med klippt gräs.

Mot norr och nordost är terrängen relativt
tät med en hel del uppvuxen sly. Här finns
en smalare remsa med gräs närmast gatan.
Marken sluttar kraftigt uppåt mot Långse-
leringen och är delvis brant kuperad i flera
etager.

Solleftegatans gaturum har en grön och
lummig karaktär trots bilparkering på den
ena sidan. Gatan har trottoarer på båda
sidor som omges av grönska både vid plan-
området och uppvuxna buskar i linje med
radhusens trädgårdar mittemot. Bakom
radhusen sträcker sig ett parkområde dit
en gångväg leder från Solleftegatan.

Ovan: Planområdet mot nordväst med lamellhusen vid korsningen Nordingrågatan i fonden.

Nedan: Korsningen Solleftegatan/Nordingrågatan. Gaturummet har en grön och lummig karaktär.

Vy längs Solleftegatan
mot söder.

Ovan: Vy längs Solleftegatan mot norr med planområdet till vänster.

Nedan: Radhus längs norra delen av Solleftegatan. Bakom husen sträcker sig ett parkområde.

Ovan: Långsträckt vy mot norr. Till vänster skymtar garagen och till in till höger Selångergränd.

Nedan: Vegetationen inom planområdet är relativt tät och varierad.

Lamellhus på Solleftegatan/ Nordingrågatan

Lamellhusen vid korsningen Solleftegatan/
Nordingrågatan är byggda i tre våningar
med rött tegeltäckt sadeltak. I likhet med
andra lamellhus i området uppföda samti-
digt är de tre byggnadskropparna placerade
i meanderform med portiker emellan. De
låga portikerna är uppmurade av rött tegel
med ett tak täckt av träspån. Placeringen
av huskropparna mot Solleftegatan är in-
dragen, vilket bildar både en förgårdsmark
med gräsyta och en asfalterad parkering.

Fasaderna är spritputsade med grå sock-
el och indelade i fält där markeringen av
trappuppgångarna är gula och resten av
huset beige. Hörnkedjor och fönsterom-
fattningar är slätputsade vita medan fön-
sterkarmar har en grön kulör. De ursprung-
liga träportarna av ek med glasade dörrar är
lätt indragna i fasaden med en omfattning
av granitimiterande konststen.

Ovan: Norra delen av Solleftegatan med lamellhusen vid korsningen Nordingrågatan.

Nedan: Lamellhusen vid Nordingrågatan har en ljus kulörsättning.

Parkering och
förgårdsmark mot
Solleftegatan.

Radhus på Långseleringen

Radhusen på Långseleringen ligger på höjdpartiet sydväst om planområdet. Totalt finns åtta radhuslängor från 1952-55, men här läggs främsta fokus på de två närmast det aktuella området.

Husen har fasader i ädelputs färgsatt i mustiga kulörer såsom rött, ockragult, grått och brunt uppdelat i olika fält. Detaljer i form av franska fönsterluckor har avvikande kulör i blått och vitt. Husen har sadeltak med rött tegel och delvis individuellt utformade entréer mot gatan med trappor och plättäckta skärmtak. Här finns även imitation av franska balkonger med mönstrade bröstningspaneler under fönster samt burspråk mot gårdssidan.

Då radhusen i området är byggda på en höjd trappar de sig efter terrängen i förhållande till varandra, ibland förskjutna både i höjd- och sidled. I höjdens sluttningar finns stigar och trappor av granit som leder mot de omgivande stråken. Detta saknas dock mot planområdet i nordost där istället gatuparkering dominerar mellan husen och den branta slänten.

I backen mot Solleftegatan avviker de två garagelängorna från 1960-talet till sin form och material. Garagen är uppförda med fasader av gult tegel och dominerande vita portar. Det flacka pulpettaket är täckt av svart papp.

Ovan: Vy längs Långseleringen mot norr med planområdet till höger.

Nedan: Vy längs Långseleringen mot söder med planområdet till vänster.

Radhusens fasader har kraftiga jordfärger med detaljer i blått och vitt. Till höger i bild syns garagelängorna i gult tegel.

Övriga radhus och villor

Längs Solleftegatan, på Njurundagatan och på Selångergränd finns låga, småskaliga villor och radhus. Villorna är byggda som småstugor i en våning med källare, flera av dem utbyggda på senare tid. Husen har fasadmateriäl av stående träpanel eller puts i varierande kulörer och tegeltäckta sadeltak. Tomterna med numera uppvuxna trädgårdar ligger tätt och har relativt likartad form där villorna ställts med långsidan mot gatan.

Radhusen i området är vita eller gula med fasader av stående träpanel alternativt senare inklädda med plåt. Dörrar med varierande form på skärmtak, balkonger och fönster har olika kulörer såsom vitt, rött, blått eller grönt. Sadeltaken är klädda med rött tegel.

Husen är förskjutna i höjd- eller sidled mot varandra, där de längs den norra delen av Solleftegatan är placerade strax under gattunivån. Här är radhusen tillbakadragna från gatan med tomtmark och förgårdsmark emellan. Vid korsningen Solleftegatan/Njurundagatan öppnar området upp sig med större gräsytor och buskage som ger en mer vidsträckt överblick över området.

Ovan: Selångergränd med radhus till vänster och villor till höger.

Nedan: Mot Solleftegatan är radhusen tillbakadragna med både tomter och förgårdsmark.

Radhus vid Njurundagatan med vita och gula träfasader.

KULTURVÄRDEN

Dokumentvärden (Historiska egenskaper)

SAMHÄLLSHISTORISKT VÄRDE

Stadsdelen Råcksta är den första och en del av det numera välkända begreppet ABC-stad och tillkommen samtidigt som intilliggande Vällingby. Områdets välbevarade struktur med lamellhus, punkthus och radhus som övergår i villaområden förbundna med grönytor, är konsekvent genomförd enligt den ursprungliga planen. Denna struktur tillsammans med trafiksepareringen och service på bekvämt avstånd berättar om 1950-talets folkhemsbygge där en blandad befolkning skulle bo tillsammans och om hur man ville skapa en rationell miljö för arbetande kvinnor.

Radhusen på Långseleringen uppfördes ursprungligen som hyreshus och utgör ett dokument över den då rådande bostadspolitiken som medgav ett marknära boende även för hyresgäster.

Radhusen och villorna som uppfördes genom Stockholms stads Småstugebyrås försorg utgör även de ett samhällshistoriskt värde. Här skapades möjlighet för arbetare och lägre tjänstemän att skaffa sig en egen bostad utan kontantinsats men delvis genom eget arbete. De olika typhusen följer tidens ideal med en enkel och anspråkslös utformning.

ARKITEKTURHISTORISKT VÄRDE

Råcksta är en mycket väl sammanhållen stadsdel till allra största delen tillkommen under 1950-talets första hälft. Områdets terränganpassade utformning med sparad befintlig naturmark mellan bebyggelsen berättar om dåtidens planeringsideal.

Den konsekvent utförda bebyggelsen är genomgående typisk för 1950-talet såväl till sin form och volym som arkitektoniska utformning genom material, kulörer och detaljer.

Lamellhusens meanderformade planstruktur, utformad av en av landet mest namnkunnige arkitekter, var den första i sitt slag i Sverige och fick stor genomslagskraft med flera efterföljare.

Nordingrågatans lamellhus hänger planmässigt samman med grannkvarteren i det större lamellhusområde som även innehåller Råcksta centrum. Byggnaderna har en tidstypisk och sparsmakad utformning samt bevarar trots vissa mindre förändringar sin ursprungliga arkitektur.

Upplevelsevärden (Estetiskt och socialt engagerande värden)

ARKITEKTONISKA VÄRDEN

Inom området finns återkommande arkitektoniska drag och detaljer med små variationer på samma tema som visuellt binder ihop bebyggelsen. Byggnadernas putsade fasader med färgsättning i jordnära kulörer tillsammans med de tegelklädda sadeltaken, indragna balkonger och välbevarade originaldetaljer ger en harmonisk och sammanhållen verkan i hela området.

Långseleringens radhus är mycket välgestaltade där den ursprungliga, genomtänkta och varierande färgsättningen och detaljrikeydomen bidrar till hela områdets särprägel.

MILJÖSKAPANDE VÄRDEN

Områdets miljöskapande värden bärs framför allt av det böljande landskapet som växlar mellan höjder och dalstråk och som ger en växelverkan mellan öppna ytor och mer stängda rumsligheter. De långsträckta lamellhusen i tre våningar med sina arkader skapar både sammanhållna gaturum och avskilda mindre rum genom de parkvända gårdarna. Även radhusen på Långseleringen utgör en välbevarad och sammanhållen miljö.

De sparade naturmarksområdena med bl a gamla ekar och tallar ger en historisk dimension som också berättar om platsens förutsättningar då området började bebyggas.

PLANFÖRSLAGET

Nya flerfamiljshus

Planförslaget innebär att nya flerfamiljshus i tre plus en våning fördelat på tre volymer uppförs i skogspartiet längs med Sollefte-gatan. Under marken förläggs bilgarage.

Husen placeras i princip i linje med gatan och ges ingen förgårdsmark, utan tomterna förläggs till husens baksidor. I sluttningen upp mot Långseleringen behålls en stor del av naturmarken och integreras i husens tomter.

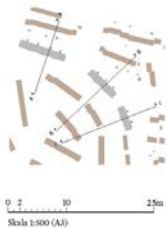
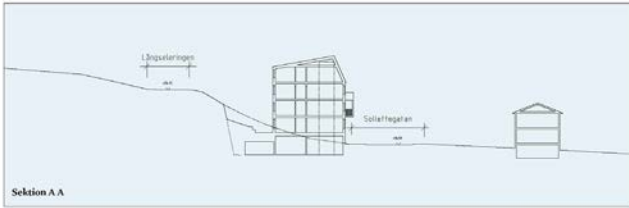
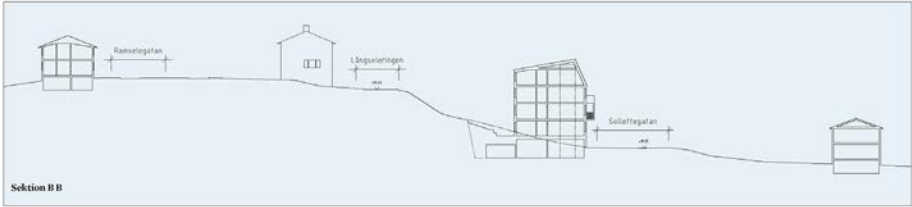
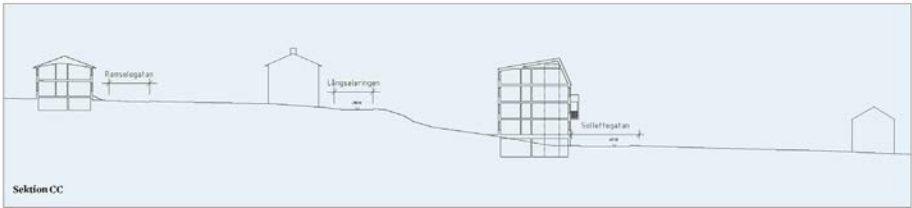
Husen ges förskjutningar både inom och mellan volymerna. Förskjutningen inom volymerna tillsammans med dess olika fa-sadkulörer bidrar till att varje byggnads-kropp ges ett individuellt utseende.

Förskjutningarna mellan volymerna gör att de är anpassade efter terrängens och ga-tans förutsättningar.

Fasaderna utförs putsade i fyra olika kulö-rer, gult, grönt, rött och blått och med ett asymmetriskt sadeltak täckt av mörkgrå plåt. Mot Solleftegatan placeras utanpålig-gande balkonger i olika storlekar av betong, där det översta balkongräcket utgörs av perforerad betong medan övriga har svarta räcketspinnar av metall. Här finns även ett antal franska balkonger. Vid taket finns tak-kupor i tre olika storlekar.

Inåt gården ges flerfamiljshusen en mer an-språkslös utformning med symmetrisk och enkel fönstersättning och balkonger endast vid huskropparnas ytterkanter. Här dras takets plåt ner på fasaden vid den översta våningen.

Situationsplan med de nya husen längs Solleftegatan. Illustration Andersson Arfwedson arkitekter AB.

Grimsta 1:2, Stockholm
Nybyggnad flerbostadshus Solleftegatan 41-57
Innehåll Sektioner, skala 1:500
Status Underlagsskiss för detaljplan
Beställare Wallenstam AB
Datum 1 oktober 2021
Reviderad
Andersson Arfwedson arkitekter AB
www.andersson-arfwedson.se
Sibylliegatan 52B, 114 43 Stockholm
08-54 52 60 30

Sektioner som visar de nya husen i förhållande till befintlig bebyggelse. Illustration Andersson Arfwedson arkitekter AB.

Fasad mot gata
Skala 1:200

Gavel mot öster
Skala 1:200

Fasad mot gård
Skala 1:200

Gavel mot väster
Skala 1:200

Ovan Fasader hus III mot Solleff-
egatan och gavel mot öster.
Illustration Andersson Arfwedson
arkitekter AB.

T h Fasader hus III mot gården
och gavel mot väster. Illustration
Andersson Arfwedson arkitekter
AB.

KONSEKVENSS- ANALYS

Att bebygga skogspartiet

Ett mer eller mindre sammanhängande grönområde fungerar idag som en ridå kring radhusen på Långseleringen och sträcker sig kring hela kullen. På flera ställen finns det trappor och stigar som leder mellan höjden och de omgivande gatorna.

Den aktuella delen av grönområdet har en något vildvuxen karaktär och sluttar kraftigt uppåt. På denna sida finns inga trappor eller stigar som förbindelse med Långseleringen vilket gör att skogspartiet åtminstone under den gröna årstiden snarare döljer bebyggelsen.

I och med nybyggnationen kommer skogspartiet att glesas ur, vilket innebär att kontakten med bebyggelsen på kullen ökar. Samtidigt skymmer flerfamiljshusens tre volymer höjden och kontakten kommer därför främst att ske mellan byggnadskropparna. De nya husen innebär en förändring av det nuvarande gaturummets idag lumiga karaktär som förvandlas till en mer stadsmässig gata.

Förslaget innebär att så gott som hela skogspartiet tas i anspråk för bebyggelse och boende. Marken har ingen funktion som förbindelse till och från husen på Långseleringen, men har hela tiden haft en betydelse som grönt mellanrum och inramning av höjden. Då skogspartiet från början var relativt glest och sedan 1950-talet har fyllts på med dagens växtlighet kommer dock det ursprungliga skogspartiet till stora delar att bevaras.

Nya flerfamiljshus

De nya flerfamiljshusen kommer att innebära ett nytt möte mellan byggnadsvolymer där de befintliga radhusen längs Solleftegatan tidigare endast har mött gaturummet och skogspartiet.

Att förtätningen görs med flerfamiljshus bedöms från kulturmiljösynpunkt vara lämpligt. Husen har till sin karaktär ett släktskap både med radhusen på Långseleringen och lamellhusen på Nordingrågatan. Släktskapet ligger dels i putsen som fasadmateriell med dess kulörer som alla återfinns i närområdet, men också i byggnadshöjd och skala. Sannolikt kommer de nya husen sedda mot söder främst att uppfattas som en förlängning av lamellhusbebyggelsen vid Nordingrågatan.

De nya flerfamiljshusen har ett större djup än intilliggande bebyggelse. Detta överbryggas till viss del genom den trappning av gavelpartierna med indragna balkonger som presenteras i förslaget.

En större avvikelse kommer att ske gentemot radhusen på Solleftegatan där både radhusens läge delvis under gatunivån och dess enkla trähuskaraktär står som kontrast till flerfamiljshusen. Här kommer vyn mot norr bli mest påverkad där skalförskjutningen mellan radhusen/villorna och flerfamiljshusen troligtvis blir påtaglig.

Putsat lamellhus med sadeltak till höger, del av planområdet till vänster.

En annan avvikelse är de nya husens takutformning och beläggning med mörkgrå plåt. De befintliga taken i området domineras av flacka tak belagda med tegel som i princip gör dem osynliga i gatumiljön. Förslagets takutformning har ett brant slutande mörkgrått plåttak på gatufasaderna som är mycket synligt. Detta medför ett i området nytt arkitektoniskt inslag som på så sätt avviker från den befintliga arkitekturen.

Planområdets våningsanvisning om 3+1 har här tillsammans med en vilja att få ner byggnadshöjden medfört takutformning-

en och det synliga plåttaket mot gatan. Att byggnadens putsade fasadhöjd hålls nere bedöms som positivt för upplevelsen av gaturummets skala men den synliga plåtbeklädda takytan anknyter inte helt till omgivande bebyggelse. Ett alternativ med pulpettak mot söder och indragen takvåning med avvikande beklädnad skulle möjligen kunna övervägas för att öka de nya husens samhörighet med området.

Förslagets gestaltning bedöms vara omsorgsfullt utförda med bl.a. detaljer i balkongräcken som har referenser till folkhemmets bostadsområden.

Påverkan på riksintresset

Centralt i motiveringen för riksintresset Vällingby är den genomarbetade och utförda planeringen av bebyggelsen. Detta innebär en centrumdel med affärer, service och gemensamma anläggningar som utgörs av låg bebyggelse och som omges av en zon med en blandning av höga punkthus och lägre flerbostadshus omgivna av gräsplaner och grönska, som i sin tur övergår i området med radhus- och småhusbebyggelse.

Det aktuella planområdet utgörs av grönska mittemellan två radhusområden. Den planerade bebyggelsen i form av flerfamiljshus ansluter till befintlig bebyggelsestruktur genom sin höjd och skala och utgör därmed inte någon avvikelse i den ursprungliga planeringen av området.

De tillkommande byggnadernas höjd avviker påtagligt från radhusen på andra sidan gatan. Detta förstärks i och med de befintliga höjdskillnaderna i terrängen.

Som helhet bedöms dock förslaget vara hänsynsfullt mot kulturmiljön gällande både byggnadstyp och placering av byggnaderna och någon påtaglig skada på riksintresset föreligger därför inte.

Påverkan på den kulturhistoriskt värdefulla miljön

Större delen av den omgivande bebyggelsen är grönmärkt enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Husen uppe på Långseleringen som kommer att befinna sig närmast de nya husen omges idag av sluttningens grönska. Grönområdet kommer att gallras ur och bebyggas vilket ger ett något förändrat gaturum där delar av grönska ersätts av bebyggelse.

De föreslagna husens nockhöjd bedöms medföra en relativt begränsad påverkan på bebyggelsemiljön på höjden.

Solleftegatans miljöpåverkan bedöms här som mer påtaglig där skalförhållandet blir tydligt mellan de föreslagna nytillskotten och de befintliga tvåvånings träbyggnaderna. Här kommer sannolikt det relativt stora avståndet och grönytorna mellan byggnaderna verka förlåtande och påverkan bedöms därför som relativt liten.

Ovan: Vy längs Solleftegatan norrut där Vällingby centrums höga punkthus syns i fonden tillsammans med lägre flerbostadshus och radhus närmare i bild.

Nedan: Ett av radhusen på Långseleringen skymtar fram.

Beskrivning av påverkan från utvalda vypunkter

VY 1 - FRÅN NJURUNDAGATAN

Befintlig situation

Vypunkten är belägen öster om planområdet, längs Njurundagatan som sluttar neråt radhusområdet. Skogspartiet dominerar vyn och radhusen på Långseleringen skymtar bakom träden, sannolikt tydligare vid avlövad säsong.

Flerfamiljshusens volymer tonas delvis ner genom uppdelning av fasaderna med vissa indragna partier och balkonger. Takets asymmetriska utformning täckt av plåt avviker mot omkringliggande traditionella tegeltäckta sadeltak.

Påverkan

Från denna vypunkt utgör flerfamiljshusen ett dominerande nytt inslag i miljön.

Formen och materialet har trots detta en effekt som tonar ner skalan och gör husen mer förlåtande på platsen.

Ovan: Befintlig situation.

Nedan: Vypunkten med föreslagen bebyggelse. Illustration Andersson Arfwedson arkitekter AB.

Placering av vypunkt 1.
Karta från DpWebmap

VY 2 - FRÅN GÅNGVÄG NORR OM SOLLEFTEGATAN

Befintlig situation

Vypunkten är belägen en bit ner på gångvägen norr om Solleftegatan ungefär vid planområdets och skogspartiets mitt. Härifrån uppfattas framför allt den gröna sluttningen där enstaka parkerade bilar syns. Bakom trädridån kan radhusen på höjden endast skönjas, dessa framträder dock tydligt på vintern.

Påverkan

Från denna vypunkt utgör de nya flerfamiljshusen ett framträdande nytt inslag där framför allt gavelpartiet av hus II blir tydligt. En utglesning av skogspartiet ska-

par en starkare visuell koppling med Långseleringens radhus samtidigt som de skymts av den nya bebyggelsen.

De uppdelade volymerna och de sparade träden mellan husen ger här stor effekt och bebyggelsen faller väl in på platsen.

Ovan: Befintlig situation.

Nedan: Vypunkten med föreslagen bebyggelse. Illustration Andersson Arfwedson arkitekter AB.

Placering av vypunkt 2.
Karta från DpWebmap

VY 3 - FRÅN LÅNGSELERINGEN

Befintlig situation

Vypunkten är belägen på Långseleringen ovanför planområdet. Härifrån syns en del av långsidan på ett av radhusen och lite av dess förgårdsmark i anslutning till trottoaren. Till höger om gatan med bilparkering finns väl uppvuxna träd vid slutningens övre del. Åtminstone sommartid finns inte särskilt mycket kontakt med gatan nedanför. Vintertid är detta förhållande naturligtvis annorlunda och utblickar från höjden är sannolikt möjliga.

Påverkan

Från denna vypunkt framträder de nya flerfamiljshusens gårdssida tydligt en bit ner i sluttingen. Förhållandet mellan de befintliga och nya husen påverkas genom hur mycket av växtligheten som sparas. Ju mer som tas bort, desto mer samspel skapas dem emellan.

Flerfamiljshusensnock rår inte över de befintliga radhusen vilket gör att de från denna vy underordnar sig Långseleringens hus.

Ovan: Befintlig situation.

Nedan: Vypunkten med föreslagen bebyggelse. Illustration Andersson Arfwedson arkitekter AB.

Placering av vypunkt 3.
Karta från DpWebmap

KÄLLOR

Arkiv

Digitala Stadsmuseet

Bygg- och plantjänsten, Stockholms stad

Källor och litteratur

TRYCKTA KÄLLOR

Alla tiders Stockholm, Riksintressen för kulturmiljövården, Stockholmsmonografier nr 246, Stockholm 2014

Stockholm utanför tullarna - nittiosju stadsdelar i ytterstaden, Monografier utgivna av Stockholms stad nr 166, Värnamo 2003

Svensson, Roland, Stockholm före miljonprogrammet. Flygbilder från tjugo års byggande 1945-65, Stockholm 2005

OTRYCKTA KÄLLOR

Råcksta kulturmiljöanalys 2018-05-04, Reichmann Antikvarier AB

Förslag och illustrationer för ny bebyggelse, Andersson Arfwedson arkitekter AB

Internet

Svenska bostäders hemsida - historik

Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister